

**BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM NGHỆ THUẬT TRUNG ƯƠNG**

NGUYỄN TIẾN NHÂN

**VẬN DỤNG HỌA TIẾT CHẠM KHẮC HOA LÁ
TRONG CHÙA CỔ LỄ VÀO DẠY HỌC PHẦN
MÔN TRANG TRÍ TẠI TRƯỜNG TIỂU HỌC NAM
GIANG, NAM TRỰC, NAM ĐỊNH**

LUẬN VĂN THẠC SĨ

**LÝ LUẬN VÀ PHƯƠNG PHÁP DẠY HỌC BỘ MÔN
MỸ THUẬT**

Khóa 4 (2017 - 2019)

Hà Nội, 2020

**CÔNG TRÌNH NÀY ĐÃ ĐƯỢC HOÀN THIỆN TẠI
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM NGHỆ THUẬT TRUNG ƯƠNG**

Người hướng dẫn khoa học: **TS. Nguyễn Văn Cường**

Phản biện 1: TS. Nguyễn Ngọc Ân

Phản biện 2: PGS.TS. Quách Thị Ngọc An

Luận văn được bảo vệ trước Hội đồng chấm luận văn thạc sĩ tại
Trường Đại học Sư phạm Nghệ thuật Trung ương
Ngày 13 tháng 05 năm 2020

**Có thể tìm hiểu luận văn tại Thư viện Trường Đại học
Sư phạm Nghệ thuật Trung ương**

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

Chùa Cổ Lễ là một trong những ngôi chùa rất nổi tiếng được xây dựng từ thời nhà Lý, Chùa được xếp di tích lịch sử đặc biệt với điểm nhấn kiến trúc đặc trưng riêng bởi sự kết hợp khéo léo giữa các yếu tố kiến trúc cổ truyền với lối kiến trúc Gô-tích [42, Tr. 68].

Có thể nói những đặc trưng độc đáo của những họa tiết dân gian sẽ là con đường ngắn và thuận lợi để giáo dục thị hiếu thẩm mỹ cho học sinh. Trên cơ sở từ dễ đến khó, từ đơn giản đến phức tạp, cùng với sự hướng dẫn của giáo viên, các họa tiết quen thuộc đó sẽ đóng góp một phần nhỏ vào cái chung trong việc giáo dục nâng cao nhận thức thẩm mỹ cho học sinh.

Để góp phần vào việc giữ gìn và phát triển nền văn hoá thì việc bảo tồn và phát huy những giá trị tốt đẹp ấy là một vấn đề rất cần thiết. Việc nghiên cứu để vận dụng cho quá trình dạy học, giúp học sinh hiểu hơn về đặc điểm một số họa tiết cổ dân tộc, để từ đó học sinh thêm yêu quý và có ý thức gìn giữ những hình ảnh tốt đẹp ấy lại càng thiết thực hơn vì vậy em lựa chọn đề tài: **Vận dụng họa tiết chạm khắc hoa lá trong chùa Cổ Lễ vào dạy học môn Trang trí tại Trường Tiểu học Nam Giang, Nam Trực, Nam Định.**

2. Tình hình nghiên cứu

Họa tiết hoa lá dân tộc là một loại hình mỹ thuật cổ truyền của Việt Nam, nên được nhiều nhà khoa học, họa sĩ quan tâm nghiên cứu. Đã có nhiều công trình nghiên cứu về dòng họa tiết này. Trong quá trình tìm hiểu và thu thập tài liệu, tôi nhận thấy có một số tài liệu khá phong phú liên quan đến đề tài.

Bên cạnh đó, cuốn *Bản rập họa tiết mỹ thuật cổ Việt Nam* do Nguyễn Du Chi hay trong cuốn của: Chu quang Trứ (2016),

Tượng cổ việt Nam với truyền thống điêu khắc dân tộc, 534 trang. Nxb Mỹ thuật biên soạn cũng đóng góp những hình ảnh đẹp được rập từ bộ đá chùa Cổ Lễ. Những hình ảnh này cũng được sử dụng là giáo cụ trực quan cho học sinh, giúp các em nhận diện rõ hơn yếu tố trang trí trên bộ đá, việc chép lại các họa tiết này đồng thời nhìn thấy hiệu ứng màu sắc của các bản rập (in từ sách) cũng giúp học sinh cảm thụ bài trang trí được tốt hơn.

Ngoài sách còn có một số bài viết được in lên báo điện tử của tỉnh về câu chuyện lịch sử có đượm màu sắc tâm linh khiến chùa Cổ Lễ càng thêm bí ẩn hơn được thể hiện trong bài viết của tác giả Văn Đông (15/2/2017), “Theo dấu xưa, chuyện cũ, chùa Cổ Lễ và huyền tích cõi áo cà sa ra trận” [41, tr. 68]

Về lý luận và phương pháp dạy học ta có trong cuốn *Giáo trình phương pháp dạy học Mỹ thuật* Nxb Đại học Sư phạm của tác giả Nguyễn Thu Tuấn năm 2017 có nêu rất rõ các phương pháp Dạy học vẽ trang trí ở trường TH, từ việc nghiên cứu nội dung bài dạy, chuẩn bị bài dạy và các phương pháp vận dụng trong dạy học mỹ thuật. Trong cuốn sách cũng nêu rất rõ việc đi tham quan, dã ngoại lấy tư liệu cũng là một hình thức của hoạt động ngoại khóa của môn mỹ thuật, là hình thức quan sát, luyện tập.

Cuốn sách *Giáo dục học đại cương* (Bộ Giáo Dục và Đào tạo - Nxb Giáo dục) viết rất rõ về hệ thống các nguyên tắc dạy học. Dạy học Mỹ thuật cũng là một quá trình và tuân theo hệ thống các nguyên tắc dạy học nhất định.

Hay như trong cuốn *Trường học mới Việt Nam dân chủ - sáng tạo hiệu quả* Nxb Giáo dục Việt Nam đã nêu rõ về một số vấn đề đổi mới nhận thức và hành động cũng như vấn đề về năm thành tố trong mô hình trường mới có liên quan đến đổi

mới trong trường phổ thông. Qua một số công trình nghiên cứu kể trên cho thấy chưa có nhà nghiên cứu nào đi sâu nghiên cứu nghệ thuật chạm khắc chùa Cổ Lễ vận dụng dạy học vào phân môn Vẽ trang trí, đặc biệt là áp dụng vào dạy trong trường TH Nam Giang là một đề tài nghiên cứu chưa được đề cập tới. Đồng thời, đây cũng là đề tài phù hợp với chương trình đào tạo bộ môn Mỹ thuật lớp 5, trường TH Nam Giang nói chung và phân môn Vẽ trang trí nói riêng. Trên cơ sở kế thừa những nghiên cứu của người đi trước, đề tài đi sâu nghiên cứu nhằm nâng cao chất lượng phân môn vẽ trang trí thông qua nghệ thuật chạm khắc trong chùa Cổ Lễ.

Nhìn chung, những tài liệu nói trên đều nhằm giúp tôi tiếp cận đến họa tiết hoa lá dân gian Việt Nam nói chung và dòng họa tiết trang trí trong chùa Cổ Lễ Nam Định nói riêng. Tuy nhiên để khai thác và vận dụng các giá trị nghệ thuật của dòng tranh hoa lá dân gian vào dạy học thì ít tài liệu đề cập đến. Mặc dù không nằm ở mức độ chi tiết nhưng những công trình đi trước có thể giúp cho luận văn có được tính hệ thống và sự kế tục lịch sử nghiên cứu. Tiếp nối truyền thống quý báu đó, luận văn sẽ vừa kế thừa những kết quả nghiên cứu trước đó làm nguồn tư liệu quý, đồng thời vừa có đóng góp mới cho tư liệu nghiên cứu nói chung, những công trình của các tác giả đi trước, bản thân coi đó là phần mở để thực hiện luận văn này.

3. Mục đích và nhiệm vụ nghiên cứu

3.1. Mục đích nghiên cứu

- Nâng cao chất lượng các bài trang trí cho học sinh lớp 5, qua việc vận dụng họa tiết hoa lá trong chùa Cổ Lễ vào bài học.

- Thực nghiệm bài so sánh, để chỉ ra tác dụng của việc vận dụng họa tiết hoa lá trong chùa Cổ Lễ vào bài vẽ trang trí. 3.2. Nhiệm vụ nghiên cứu

- Nghiên cứu một số họa tiết hoa lá trong chùa Cổ Lễ để vận dụng vào dạy học phân môn trang trí cho học sinh lớp 5.

- Nghiên cứu những vấn đề về thực tiễn dạy học phân môn trang trí của học sinh lớp 5 trường tiểu học Nam Giang.

4. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu

4.1. Đối tượng nghiên cứu

- Vận dụng họa tiết hoa lá trong chùa Cổ Lễ vào dạy phân môn trang trí cho học sinh lớp 5 trường tiểu học Nam Giang, Nam Trực, Nam Định.

4.2. Phạm vi nghiên cứu

- Một số họa tiết hoa lá tiêu biểu (Hoa sen, hoa cúc, lá đề) trong chùa Cổ Lễ

- Trường Tiểu học Nam Gian, Nam Trực, Nam Định

- Chùa Cổ Lễ Trực Ninh Nam Định

- Một số giáo án và sách viết về trang trí cơ bản, trang trí ứng dụng.

- Sách viết, và một số tài liệu có liên quan về Chùa Cổ Lễ.

5. Phương pháp nghiên cứu

**** Phương pháp sưu tầm, nghiên cứu tài liệu:***

- Thu nhập các tài liệu, sách liên quan tới đề tài, các bài báo đã được công bố trong các hội thảo, các luận văn, công trình NCKH các cấp...

*** Phương pháp khảo sát, thực nghiệm:**

- Thực nghiệm đưa họa tiết hoa lá trang trí chùa Cổ Lễ vào trong dạy học.

*** Phương pháp tổng hợp phân tích:**

- Từ những tài liệu sưu tầm, tác giả tiến hành phân tích, thống kê, tổng hợp lại thành những nội dung chính phục vụ cho đề tài luận văn. Cùng kết quả của quá trình điền dã thu thập thông tin để đi đến so sánh sự giống và khác nhau giữa các dòng họa tiết tiêu biểu của vốn cổ dân tộc.

6. Những đóng góp của luận văn

- Hệ thống hoá các họa tiết hoa lá trang trí trong chùa Cổ Lễ.
- Nâng cao hiệu quả học tập môn trang trí cho học sinh lớp 5
- Làm tài liệu cho giáo viên Mỹ thuật.
- Tài liệu hình ảnh tham khảo cho học sinh

7. Bố cục của luận văn

Ngoài phần mở đầu, tài liệu tham khảo, mục lục, phụ lục, luận văn có 3 chương:

Chương 1: Cơ sở lý luận và thực tiễn

Chương 2: Nghệ thuật chạm khắc trang trí hoa lá trong chùa Cổ Lễ

Chương 3: Vận dụng họa tiết hoa lá trong chùa Cổ Lễ vào dạy học phân môn trang trí cho học sinh lớp 5, trường Tiểu Học Nam Giang, Nam Trực, Nam Định.

Chương 1

CƠ SỞ LÝ LUẬN VÀ THỰC TIỄN

1.1. Cơ sở lý luận

1.1.1. Một số khái niệm cơ bản

1.1.1.1. Trang trí

“Trang trí là một động từ chỉ sự sắp xếp, bố trí các vật có hình khối, đường nét, màu sắc khác nhau trên mặt phẳng hoặc một không gian nào đó sao cho hài hoà thuận mắt” [37, tr. 68].

Trang trí được chia ra hai mảng chính: Trang trí cơ bản, ứng dụng. Vậy để hiểu rõ hơn về vấn đề này ta đi vào từng mảng:

- **Trang trí cơ bản**

“Là sắp xếp phối hợp các yếu tố trang trí theo nguyên tắc cơ bản của bố cục, bằng hình thức đăng đối, đối xứng, nhắc lại, xen kẽ [12, tr. 66].

Họa tiết trong trang trí cơ bản thường là các hình cỏ cây, hoa lá, chim thú hoặc con người, có tính cách điệu cao về hình và màu sắc. Các cấu trúc của họa tiết về mảng, hình, nét phải được sắp xếp đăng đối, xen kẽ hoặc nhắc lại nhằm tạo lên nhịp điệu thuận mắt cho người xem.

Màu sắc trong trang trí cơ bản không phụ thuộc vào nội dung của họa tiết mà yêu cầu hài hoà tổng thể, ăn nhập với màu sắc xung quanh là yêu cầu lớn nhất. Số lượng màu sắc trong tranh trang trí cơ bản thường hạn chế tối đa khoảng 4 đến 5 màu cơ bản. Yêu cầu chung của trang trí là sắp xếp các mảng

họa tiết và tổ hợp đường nét và cách điều phối màu đậm nhạt phải hài hoà, kết cấu bố cục phải chặt chẽ, hợp lý. Họa tiết có chọn lọc mang tính cách điệu cao.

- ***Trang trí ứng dụng***

“Là ứng dụng những kiến thức của trang trí cơ bản để trang trí một không gian, một đồ vật hay một bề mặt đồ vật nào đó để phục vụ nhu cầu thẩm mỹ của con người”

Cho đến ngày nay khi xã hội ngày càng phát triển thì nhu cầu về cái đẹp lại càng cần thiết hơn, trang trí ứng dụng đã trở thành môn học và cũng là một nghề kiếm sống, có lẽ vì thế mà những trường đào tạo về nghệ thuật có hẳn một khoa là thiết kế đồ họa, trong đó có mảng đồ họa ứng dụng trên máy tính, nhằm phục tất về nhiều mảng trang trí trong cuộc sống.

1.1.1.2. Họa tiết

Theo cuốn “*Mỹ thuật Huế nhìn từ góc độ ý nghĩa và biểu tượng trang trí*” của tác giả Nguyễn Hữu Thông. “Họa tiết là hình vẽ đã được cách điệu hoá dùng để trang trí”, nói một cách khác họa tiết là những hình như cỏ cây, hoa lá, chim muông, con người, được cách điệu làm cho đẹp hơn với thực tế nhưng vẫn giữ được đặc điểm cơ bản thì gọi là họa tiết.

1.1.1.3. Chạm khắc

Chạm khắc là tác động vào những hình khối phẳng gọn ghẽ, tinh tế nhất nhằm diễn tả tác phẩm hay phổ thông ý nghĩa của tác phẩm. Chạm khắc có hai nhánh nhỏ đây là trạm khắc trên mặt phẳng như tranh khắc gỗ và chạm khắc trên những hình khối còn được gọi làm chạm khắc tượng tròn. Theo tác

giả Nguyễn Trân trong cuốn “Các thể loại và loại hình mỹ thuật” viết: Chạm khắc là một trong hai thể loại chính của loại hình nghệ thuật điêu khắc gồm tượng tròn và chạm khắc. Về mặt hình thức, chạm khắc lại được chia ra thành hai loại: chạm nổi cao và chạm nổi thấp (đôi khi là khắc chìm). Cả hai đều thể hiện hình tượng trên một mặt nền nhất định như phiến đá, tấm gỗ, mảnh kim loại... diễn tả một đề tài nào đó.

1.1.1.4. Dạy học.

“Dạy học là một quá trình gồm toàn bộ các thao tác có tổ chức và có định hướng giúp người học từng bước có năng lực tư duy và năng lực hành động với mục đích chiếm lĩnh các giá trị tinh thần, các hiểu biết, các kỹ năng, các giá trị văn hóa mà nhân loại đã đạt được để trên cơ sở đó có khả năng giải quyết được các bài toán thực tế đặt ra trong toàn bộ cuộc sống của mỗi người học”. Nguồn bài viết: <https://ditiep.com/day-hoc-la-gi/> [43, tr. 68]

Một số khác dựa trên quan điểm phát triển, nhất là phát triển về khoa học và công nghệ cho rằng: “*Dạy học là một quá trình gồm toàn bộ các thao tác có tổ chức và có định hướng giúp người học từng bước có năng lực tư duy và năng lực hành động với mục đích chiếm lĩnh các giá trị tinh thần, các hiểu biết, các kỹ năng, các giá trị văn hóa mà nhân loại đã đạt được để trên cơ sở đó có khả năng giải quyết được các bài toán thực tế đặt ra trong toàn bộ cuộc sống của mỗi người học*” [40, tr. 68].

Theo khái niệm trong giáo trình Giáo dục học tập 1 viết về dạy học: “*Là quá trình tác động qua lại giữa người dạy và*

người học nhằm giúp cho người học lĩnh hội những tri thức khoa học, kỹ năng hoạt động nhận thức và thực tiễn, phát triển các năng lực hoạt động sáng tạo, trên cơ sở đo hình thành thế giới quan và các phẩm chất nhân cách của người học theo mục đích giáo dục” [19, tr. 67]

1.1.2. Họa tiết chạm khắc trang trí truyền thống

Là đề tạo nên nét đặc trưng cho mỗi công trình hay những đồ vật nào đó, mặc dù họa tiết trang trí truyền thống chủ đề rất phong phú nhưng đều xoay quanh hình tượng cỏ cây, hoa lá, con người, được các nghệ nhân cách điệu tạo dáng sao cho phù hợp nhất với không gian đặt nó.

Ngày nay khi xã hội ngày càng phát triển hơn việc ứng dụng những họa tiết chạm khắc truyền thống đó ngày càng rộng rãi hơn trên mọi chất liệu và nhiều không gian khác nhau.

1.2. Cơ sở thực tiễn

1.2.1. Khái quát về trường tiểu học Nam Giang, Nam Trực, Nam Định

Trường tiểu học Nam Giang được thành lập cùng với thời gian với trường THCS Nam Giang vào tháng 6 năm 1991 là trường công lập được xây dựng trên địa bàn thôn 2 xã Nam Giang huyện Nam Trực tỉnh Nam Định. Cách trung tâm thành phố khoảng 15km về hướng nam có diện tích 8013m².

** Đội ngũ cán bộ giáo viên*

Tổng số giáo viên 35, trong đó có 2 giáo viên mỹ thuật, 1 giáo viên âm nhạc, 1 tiếng anh, 1 tin học, 1 thể dục, tất cả đều được đào tạo chuẩn chính quy hệ cao đẳng và đại học.

** Số lượng học sinh và cơ sở vật chất.*

Sĩ số học sinh lên xuống hàng năm vào khoảng 770 và 28 phòng.

** Thuận lợi*

Về mặt cơ sở vật chất có sân trường và đường đi học được bê tông hoá sạch sẽ, phòng học khang trang kiên cố thoáng mát, điện quạt đầy đủ, tivi máy chiếu cũng tương đối đầy đủ. Hội cha mẹ học sinh vui vẻ ý thức hợp tác cao. Có khu tưởng niệm anh hùng thiếu niên Kim Đồng riêng, có giá trồng hoa di động góp phần thay đổi cảnh quan thường xuyên, làm trực quan sinh động cho học sinh thực nghiệm.

** Khó khăn*

Trường nằm trong địa bàn đông dân cư, một phần không nhỏ bố mẹ học sinh đi làm ăn buôn bán xa nhà nên việc liên lạc trao đổi học tập với gia đình có em rất khó khăn, thứ hai rất nhiều gia đình làm nông nghiệp điều kiện không được dư giả, nên việc trang bị đồ dùng học tập chuẩn chính quy cho các em chưa được đầy đủ, làm ảnh hưởng đến việc học tập rất nhiều.

1.2.2. Chương trình mỹ thuật tại trường tiểu học Nam Giang

*** Khung chương trình**

Chương trình mỹ thuật lớp 5 có tổng 35 bài, bài thứ nhất thường thức mỹ thuật, chủ đề xem tranh “thiếu nữ bên hoa huệ” và bài 35 cuối cùng tổng kết năm học là trưng bày các bài vẽ, bài nặn đẹp của cả năm. Các chủ đề được chia đều và sắp xếp so le nhau theo thứ tự các tiết như sau:

** Vẽ theo mẫu*

* *Vẽ tranh theo đề tài*

* *Vẽ trang trí.*

* *Tập nặn tạo dáng*

1.2.3. Thực trạng về học tập môn mỹ thuật của học sinh trường tiểu học Nam Giang

- *Vận dụng phương pháp dạy học*

Các thầy cô giáo mỹ thuật có vận dụng một số phương pháp truyền thống vào dạy học như: Phương pháp quan sát, gợi mở, vấn đáp, luyện tập, thực hành và một số phương pháp dạy học tích cực như: Phương pháp trực quan, chia hoạt động theo nhóm lớn, nhỏ, rèn luyện kỹ năng thuyết trình phản biện ý kiến giữa học sinh và thầy cô, và học sinh với học sinh, phương pháp trò chơi việc thầy cô sử dụng những phương pháp này khiến học sinh luôn cảm thấy thích thú, tò mò với với bài học. Tuy nhiên những phương pháp trên đã được thầy cô và nhà trường vận dụng nhưng thực sự chưa được đạt hiệu quả cao bởi vẫn chỉ là giao lưu trên hình ảnh suu tầm trên mạng và được chiếu trên máy.

- *Vận dụng hình ảnh họa tiết cổ truyền thống*

Nhà trường còn chưa chú trọng việc cho học sinh đi tham quan thực tế để tìm hiểu những hình ảnh họa tiết cổ truyền thống nên chất lượng bài vẽ trang trí chưa được tốt, mặc dù trên địa bàn có rất nhiều ngôi chùa nổi tiếng, điển hình cách đó không xa, chỉ tầm 15km ở huyện Trực Ninh có một ngôi chùa Cổ Lễ với hệ thống họa tiết trang trí rất mộc mạc. Trong đó tôi nhận thấy một số họa tiết điển hình như hoa sen, hoa cúc lá đề và một số đề tài khác có thể vận dụng vào bài dạy học.

1.3. Khái quát chùa Cổ Lễ

1.3.1. Vị trí địa lý và lịch sử hình thành

Đây là ngôi chùa cổ xuất hiện từ thời nhà Lý, có tên tự là chùa “Thần Quang” tọa lạc tại trung tâm thị trấn Cổ Lễ, huyện Trực Ninh, tỉnh Nam Định.

1.3.2. Vẻ đẹp mỹ thuật của chùa Cổ Lễ

Nói về vẻ đẹp mỹ thuật của chùa Cổ Lễ ta phải chia ra 2 mảng:

Thứ nhất: Kiến trúc đặc biệt của ngôi chùa.

các ô cửa sổ rất rộng và cao, thoáng hoa của cửa sổ thì dạng vòm thật khác biệt với những ngôi chùa Việt khác.

Tường và mái chùa cũng được uốn vòm bằng gạch chứ không dùng xà gỗ hay rui kèo như những chùa truyền thống khác, làm cho người xem có cảm giác vừa là chùa vừa là nhà thờ

Thứ hai: Họa tiết trang trí,

Nghệ nhân ở đây đã tạo ra nó với vẻ đẹp mộc mạc có khi được làm từ vôi vữa, đá, gỗ. Với kỹ thuật tạo hình vô cùng cô đọng, ví dụ khi nói về họa tiết sen thì dường như ngôi chùa này được sử dụng khá phổ biến, từ các đầu cột trên mái, viền mái, đài sen bực bệ tượng, rèm cửa, rèm khám thờ, trên chuông, rồi đến ô thoáng hoa

Tiểu kết

Theo định hướng của giáo dục tích hợp, thì việc vận dụng các hoa văn họa tiết cổ truyền thống vào bài học môn mỹ thuật nói chung và phân môn trang trí cho học sinh nói riêng, nó chính là sự kết hợp kiến thức về lịch sử, văn hoá, tín ngưỡng cho các em. Việc kế thừa các giá trị cổ truyền dân tộc chắc chắn sẽ là phương thức tốt cho nhận thức thẩm mỹ và hướng tới lòng yêu quê hương đất nước của học sinh.

Chương 2

NGHỆ THUẬT CHẠM KHẮC HOA LÁ TRANG TRÍ HOA LÁ TRONG CHÙA CỔ LỄ

2.1. **Họa tiết chạm khắc hoa lá trang trí trong kiến trúc chùa Cổ Lễ.**

2.1.1. **Họa tiết hoa sen**

Nói về họa tiết chạm khắc hoa sen trong chùa Cổ Lễ, phải nói về vị trí trang trí dường như có ở khắp mọi nơi.

2.1.2. **Họa tiết hoa cúc**

Cũng có mặt ở khắp mọi nơi trong chùa từ trên kiến trúc đến các đồ vật, nhưng có phần ít hơn hoa sen. Ta có thể nhìn thấy nhiều họa tiết hoa cúc trên cửa vào, mặt tường... Có thể thấy cả ở đường viền xung quanh phần trên đài thờ, rèm cửa khám thờ, bệ thờ, chân cột và cả những thoáng hoa cửa.

2.1.3. **Họa tiết lá đề**

Trong hệ thống bày trí của các họa tiết phổ biến như hoa sen, hoa cúc thì họa tiết chạm khắc lá đề có phần xuất hiện ít hơn chỉ chủ yếu là trên viền mái chùa, viền mái ở tháp cửu phẩm liên hoa, nó đóng vai trò không cho nước mưa tràn vào vì kèo, cột nhà bằng gỗ và cả tường nhà

Tóm lại:

Bày trí, sắp xếp của các họa tiết chạm khắc hoa lá trong chùa Cổ Lễ rất phong phú, mang tính cách điệu cao. Tôi nhận thấy nếu có thể cho học sinh vào tham quan, trải nghiệm, rồi ứng dụng trong bài học trang trí trên lớp là phù hợp.

2.2. **Giá trị nghệ thuật tạo hình của họa tiết hoa lá trang trí trong chùa Cổ Lễ**

2.2.1. Một số đề tài và phong cách tạo hình của họa tiết hoa lá chùa Cổ Lễ

2.2.1.1. Một số đề tài trang trí.

2.2.1.2. Phong cách tạo hình

Chạm khắc chùa Cổ Lễ sử dụng rất nhiều phong cách khác nhau, có chạm bong, chạm lõng, chạm nổi, chạm suốt.

2.2.2. Hình khối

Mỗi một họa tiết chạm khắc đều có những đặc điểm khác nhau về hình khối màu sắc vì mỗi chỗ bày trí lại đòi hỏi một sự kỳ công, độ phức tạp khác nhau, chính vì vậy mà tuy mỗi không gian của các họa tiết mà hình khối của các họa tiết ấy mang đặc điểm khác nhau.

2.2.3. Bố cục

Nói đến bố cục theo khái niệm của hội họa: “*Là kết hợp bởi đường nét, màu sắc hình khối, ánh sáng... được sắp xếp sao cho thuận mắt người nhìn*”. Những yếu tố đó không thể tách rời. Vậy trong chạm khắc cũng có sự kết hợp như vậy nhưng yếu tố hình khối lại là sự quyết định quan trọng nhất, vì tùy vào ý tưởng tạo hình của nghệ nhân mà có chỗ là khối nổi, khối chìm nó làm lên không gian xa gần, mềm mại hay khô cứng, chắc khoẻ hay thô kệch.

2.2.4. Màu sắc

Ngoài đường nét, hình khối bố cục thì màu sắc cũng là yếu tố vô cùng quan trọng, vì nó vừa để đảm bảo độ bền cho các

họa tiết, mà còn nâng cao vị thế trang trọng cho không gian chứa nó.

2.2.5. Không gian chạm khắc

Không gian chạm khắc được thể hiện ở cách sắp xếp các vị trí họa tiết, để qua đó tạo lên cảnh quan bố cục tổng thể hài hoà với quần thể kiến trúc.

Tiểu kết

Phân tích đặc điểm về kiến trúc và họa tiết, cách bày trí để tìm ra nét độc đáo của chùa Cổ Lễ mà những ngôi chùa khác không có được. Để chúng ta hiểu hơn về giá trị thẩm mỹ của ngôi chùa độc đáo này, đồng thời từ đó lựa chọn ra một số họa tiết như hoa sen, hoa cúc, lá đề để phân tích tìm hiểu cách vận dụng vào dạy học môn trang trí cho học sinh lớp 5 tiểu học Nam Giang.

Chương 3:

VẬN DỤNG HỌA TIẾT HOA LÁ TRONG CHÙA CỔ LỄ VÀO DẠY HỌC PHÂN MÔN TRANG TRÍ CHO HỌC SINH LỚP 5 TRƯỜNG TIỂU HỌC NAM GIANG, NAM TRỰC, NAM ĐỊNH.

3.1. Các bước tiến hành bài dạy học trang trí sử dụng họa tiết hoa lá trong chùa Cổ Lễ cho học sinh lớp 5 trường TH Nam Giang

3.1.1. Quan sát nhật xét nhóm họa tiết thực tế trong chùa Cổ Lễ

Hướng dẫn các em ghi chép tài liệu, còn phải hướng dẫn học sinh hiểu thêm về lịch sử các họa tiết hoa văn truyền thống, để có thể củng cố kiến thức cho học sinh về các hình thức trang trí cơ bản trong các bài học trang trí.

** Tìm hiểu*

Chạm khắc hình tượng hoa sen trong Cổ Lễ rất quan trọng trong nghệ thuật, nó giúp học sinh học tập những phong cách trang trí, tính sáng tạo trong cách sắp xếp bố cục, cách tạo hình thẩm mỹ trong bài vẽ

** Thực hiện*

Việc quan sát trực tiếp và chép lại các mảng chạm khắc, trang trí trên kiến trúc và điêu khắc chùa Cổ Lễ giúp học sinh hiểu hơn về các lối bố cục trang trí, tiếp cận được với nhiều mẫu hình trang trí đa dạng khác nhau; hiểu hơn về vẻ đẹp, ý

nghĩa hình tượng và các giá trị nghệ thuật là di sản của cha ông để lại.

3.1.2 Thực hành vẽ họa tiết hoa lá trong chùa Cổ Lễ vào bài trang trí cơ bản trên lớp cho họa sinh lớp 5 tiểu học Nam Giang.

Từ thực tế đến thực hành là quy trình đảm bảo sự đa dạng cho bài vẽ được đẹp nhất. Sau đó dựa vào số điểm rồi cộng và chia ra lấy con số chung nhất của từng lớp để lập biểu đồ hình cột và sẽ lựa chọn ra một số tranh mẫu so sánh sự khác biệt giữa hai lớp, và biểu quyết để tổng hợp về thái độ hứng thú.

3.2. Kế hoạch bài dạy học thực nghiệm

3.2.1. Mục tiêu bài học

Ứng dụng họa tiết hoa sen, hoa cúc, lá đề và một số họa tiết khác trong nghệ thuật chạm khắc ở chùa Cổ Lễ vào bài trang trí của học sinh 5.

3.2.2. Hướng dẫn lựa chọn đối tượng vận dụng

Giáo viên tiếp tục khái quát cách cắt và kết hợp những loại họa tiết nào phù hợp để trang trí cái quạt, cái bát, cái đĩa và các hình thức sắp xếp hình mảng đậm nhạt, màu sắc theo các nguyên tắc, như nhắc lại, xen kẽ kéo dài hoặc khép kín.

3.2.3. Nội dung kế hoạch bài giảng so sánh ưu nhược điểm giữa hai PPDH tích cực và PPDH truyền thống trong một số bài vẽ trang trí vận dụng họa tiết hoa lá trong chùa Cổ Lễ.

3.2.3.1. Kế hoạch bài giảng lớp 5, bài vận dụng họa tiết hoa cúc vào trang trí cái đĩa theo phương pháp truyền thống.

3.2.3.2. Kế hoạch bài giảng lớp 5, bài trang trí cái đĩa vận dụng họa tiết hoa cúc theo phương pháp dạy học tích cực

3.2.3.3. Kế hoạch bài giảng lớp 5, bài trang trí cái quạt sử dụng họa tiết hoa sen theo phương pháp truyền thống

3.2.3.4. Kế hoạch bài giảng lớp 5, bài trang trí cái quạt sử dụng họa tiết hoa sen theo phương pháp dạy học tích cực

3.2.3.5. Kế hoạch bài giảng lớp 5, bài trang trí cái bát sử dụng họa tiết lá đề theo phương pháp truyền thống

3.2.3.6. Kế hoạch bài giảng lớp 5, bài trang trí cái bát vận dụng họa tiết lá đề theo phương pháp dạy học tích cực

Đánh giá việc vận dụng họa tiết hoa lá chùa Cổ Lễ vào bài học

Từ ưu và nhược điểm thu được qua tiến hành dạy thực nghiệm thì số bài chưa đạt giảm xuống hẳn. Dựa trên sự hứng thú và thái độ của HS, em nhận thấy việc đưa HS đi lấy tư liệu trực tiếp tại chùa Cổ Lễ tạo sự hứng thú cho các em nhiều hơn tạo nên bài vẽ cũng phong phú đa dạng và sáng tạo hơn.

Vậy nên qua kết quả thu được qua bài thực nghiệm với sự chuẩn bị chu đáo, bài bản, có thể khẳng định được việc nghiên cứu nghệ thuật chạm khắc trong chùa Cổ Lễ vận dụng vào dạy học phân môn vẽ trang trí ở trường TH Nam Giang là có khả thi.

3.2.4. Đánh giá thực nghiệm

Tạo môi trường cho học sinh tổ chức học nhóm ở các bài lý thuyết tìm hiểu về chùa Cổ Lễ. Phát huy khả năng thuyết trình, giới thiệu trước đám đông, khả năng đặt câu hỏi, phản biện trong giờ học ngoại khóa. Thời gian thực hành: Phát huy tính chủ động, tự giác và sáng tạo của học sinh trong việc lựa chọn mẫu vẽ. Kỹ năng quan sát, luyện tập nét vẽ, chép họa tiết tự do

sẽ kích thích được sự sáng tạo và hứng thú của HS, hướng tới việc học tập chủ động chống lại thói quen học tập thụ động

3.2.5. Một số đề xuất nhằm nâng cao chất lượng bài học môn trang trí cho học sinh lớp 5

3.2.5.1. Trải nghiệm thực tế

3.2.5.2. Tăng cường thực hành trên lớp

3.2.5.3. Cơ sở vật chất, trang thiết bị

Tiểu kết

Sau quá trình thực nghiệm phương pháp mới, học sinh trường TH Nam Giang – Nam Trực – Nam Định đều đã biết nhận thức về cái đẹp, thông qua việc học phân môn vẽ trang trí, học sinh đã hiểu rõ hơn về ý nghĩa của các hoa văn trong nghệ thuật chạm khắc chùa Cổ Lễ và vai trò của cái đẹp trong cuộc sống. Học sinh đều thấy và hiểu về sự cần thiết phải tự mình vận động, tự mình sáng tạo, tự mình tư duy, tự mình làm mới mình cho phù hợp với điều kiện học tập và sinh sống.

KẾT LUẬN

Nghiên cứu để tìm ra những điều còn chưa tốt trong tiến dạy học phân môn trang trí của học sinh lớp 5 trường tiểu học Nam Giang, để rồi từ đó tìm ra giải pháp tốt nhất cho việc vận dụng những họa tiết đó vào bài vẽ sao cho đạt hiệu quả tốt nhất minh chứng so sánh cho thấy việc sử dụng phương pháp mới là cần thiết.

Tìm hiểu thực trạng vì sao việc học tập môn mỹ thuật của học sinh lớp 5 tại trường tiểu học Nam Giang lại cần phải nghiên cứu? thực tiễn đang có vấn đề gì? Phải làm gì để học sinh có được những bài vẽ trang trí chất lượng hơn? Để làm được điều đó ta phải đi tìm họa tiết hoa lá cổ truyền thống trong chùa Cổ Lễ để vận vào bài vẽ trang trí cho học sinh.

Nghiên cứu lịch sử hình thành, qua đó tìm hiểu về những vẻ đẹp đặc trưng của họa tiết chạm khắc hoa lá bao gồm không gian bày trí, màu sắc bố cục hình khối để phục vụ việc vận dụng cho bài vẽ trang trí được tốt hơn. Qua đó thấy được tầm quan trọng của việc vận dụng những nghệ thuật chạm khắc của chùa Cổ Lễ vào dạy học phân môn vẽ trang trí, giúp HS có cái nhìn và hiểu được giá trị nội dung, thẩm mỹ trong chùa Cổ Lễ.

Sau khi thực nghiệm ba loại họa tiết cụ thể theo từng bài có sử dụng phương pháp mới, kết quả cho thấy số lượng bài hoàn thành phần lớn là đạt theo đúng tiêu chí đề ra của mục tiêu bài học qua kết quả việc dạy thử nghiệm việc vận dụng một số họa tiết chạm khắc trang trí ở chùa Cổ Lễ vào bài trang trí cơ bản cho học sinh trường TH Nam Giang.

